

Research Paper

The transition from the sensible world to the sensible world in art from the perspective of Fretiof Schwann (Case study: Sohrab Sepehri's poems and paintings)

Mojgan Mashaoufi¹, Hossein Ardlani^{*2}, Mohammad Reza Sharifzadeh³

1. Doctoral student of Art Research, Faculty of Art, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
2. Associate Professor, Department of Philosophy of Art, Faculty of Art and Architecture, Hamedan Branch, Islamic Azad University, Hamedan, Iran.
3. Professor of Art Research Department, Faculty of Art, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

ARTICLE INFO

PP: 469-485

Use your device to scan and
read the article online

Keywords: *Shawan, Sohrab Sepehri, Art, Perceptible World, Reasonable World.*

Abstract

Fritiof Schwan (1907-1998 AD), with the Islamic name of Sheikh Isa Nuruddin Ahmed, is a Swiss thinker of German descent and one of the most important figures of the traditionalism movement. Schwan's artistic image originates from the awareness and encryption of the absolute. Schwan believes that beauty shapes the external or material space, but virtue creates the inner space of the soul. This article tries to examine Schwan's philosophical view of art from the perspective of the transition from the tangible world to the sensible world in the works of Iranian painter and poet Sohrab Chachri and tries to answer the question of the perceptible world and the sensible world according to Schwan's interpretation in Sohrab's works. How does sepehri appear?

This article is of the type of fundamental and theoretical studies, and in terms of the data analysis method, it is descriptive and analytical; In fact, this article tries to describe Schwan's opinions about art, then Sepaheri's works (poetry and painting) by focusing on the concept of the transition from the tangible world to the sensible world in appeal to metaphysics, ontology, anthropology, the beauties of existence, and prayer. In this regard, selected samples of Sepehri's poems and paintings have been randomly selected.

Citation: Mashaoufi, M., Ardlani, H., & Sharifzadeh, M. R. (2024). **The transition from the sensible world to the sensible world in art from the perspective of Fretiof Schwann (Case study: Sohrab Sepehri's poems and paintings)**. *Geography(Regional Planning)*, Special Issue, Number 2, 469-485.

DOI: 10.22034/JGEOQ.2024.203374.2120

* **Corresponding author:** Hossein Ardlani, **Email:** h.ardalani@iauh.ac.ir

Copyright © 2024 The Authors. Published by Qeshm Institute. This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

The discussions of traditionalists are mainly theoretical discussions in the field of metaphysics, ethics, human, mysticism, religion and art. Fritiov Schwan is one of the most prominent traditional philosophers, not only a metaphysician but also an artist, poet and painter. Beauty in spirituality, according to Shawn's description and description, plays a fundamental role because for a deep thinker, beauty is not a means of pleasure and a worldly role, but a wave to remind the world of meaning in the Platonic sense of the word. Beauty is an extension or reflection of God's infinity, and for this reason, it softens the hardness of the heart and removes the obstacles that stand in the way of the liberation and salvation of the soul.

One of the essential and remarkable features of Iranian painting is its connection and companionship with literature, as in the history of Iran, we rarely see a divan or a book without at least a part of it being illustrated. Countless number of these works are among the visual masterpieces not only of Iran but also of the world. The unique vision and similar mentality of the artists of these works has caused the inner connection and the inherent consonance of Iranian literature and painting. This is because the painter and the poet were both drawn from the same source and their thoughts and ideas coincided with each other and their intention was to extract and convey their message. Sohrab Sepehri can be mentioned among these sentences.

"Sohrab Sepehri is one of the poets about whom different opinions and theories have been proposed about him and his poetry. One considers him to be one of the few poets who has his own coherent intellectual structure, and to understand his poetry, one must be familiar with the key to that intellectual structure. Another He considers Sepehri's poetry to belong to the Indian style poetry due to the credit of the delicate and wide-ranging performance of the imagination, the creations of the mind and the twists of the language.

Methodology

An attempt is made to examine and present the transition from the sensible world to the sensible world in the paintings and poems of

Sohrab Sepehri. This article is of the type of fundamental and theoretical studies, and in terms of the data analysis method, it is descriptive and analytical; In fact, this treatise tries to describe Shawn's opinions about art, as well as analyze Sepehri's works (poetry and painting), and samples of Sepehri's works are randomly selected and analyzed.

This research is in terms of collecting library information, first-hand sources, scientific and authoritative articles and in the theoretical and field field (visiting the Fine Arts Museum located in Saad Abad Palace and visiting the paintings of Sohrab Sepehri that were in the museum's repository until However, it has not been visited by the public, a trip to Kashan and a visit to the residence of Sohrab Sepehri and his retreat in a place called Shasusa and a visit to the water museum located in the Ameriha House Hotel in Kashan). Considering that in conducting any research, the researcher uses a method to achieve his goals and find answers to his questions; Also, in this research, all the works of Sohrab Sepehri (poems and paintings) have been studied, which actually formed the statistical population of this research; But of these works, only those poems and paintings have been examined, from which the example of passing from the tangible world to the sensible world has been received. This category is also according to Fritioff Schwan's theory.

Results and Discussion

The spiritual view of humans is of great importance to Shawn. By passing through the material world and the tangible world, we reach the human leaven, which is knowledge and love. In Hakkami's thought, the upward course of man leads to unity through taqiyyah. This concept can be found in Sepehri's works. Sepehri's paintings are full of the concept of love for nature. Sohrab's romance and mysticism, like the whole of his thought-emotional system, are unique to him, and the combination of mystical insight and naturalistic attitude is a type of lyrical mentality spread over the space of Sohrab's poetry, which is based on love, not the poet's private and individual relationship with man. Another, that love for a lover/woman is the intermediate stage of reaching that absolute and the helper and guide of that connection. Sohrab's romantic-mystical poetry is different

from classical mystic sonnets and basically from the classical mystical point of view, which is mostly due to Sohrab's special perspective and emotional-sensual origin and different thinking system from classical mysticism's thinking system and his special aesthetics. Sepehri's compositions are rooted in contemporary and new compositions, but his themes are still nature, love for nature and rural atmosphere (flowers, trees, thatch, rural houses, etc.) simplicity and cleanliness, in short Driving is evident in Sepaheri's paintings and drawings.

Sepehri's paintings are not separated from his poems. The same themes - love for nature - can be seen in Sepehri's poems. At the end of the poem, water is mentioned "No doubt, the feet of their feet is the place of God's feet - the moonlight there illuminates the breadth of words - no doubt in the heart, the layers are short - its people know what kind of flower anemone is - there is no doubt that there is blue, blue ". Referring to the place of God's feet and people's understanding of the anemone flower are anthropological concepts. This is exactly the transition from the sensible world to the sensible world from Schwan's point of view. In fact, in expressing the concept of traditional art in poetry, it can be said that "literature provides a very important field for understanding the relationship between art and spirituality. Poetry deals with human language, which forms the same principles of harmony and rhythm that govern the world of existence. According to traditional teachings, the inner truth of the

world, which can be seen with the eyes of the heart and intellectual intuition, is based on a kind of harmony, and this harmony is manifested in the world and the language of words, which is the manifestation of the human soul and the world.

Conclusion

Schwan was a metaphysician, painter and poet with a traditional approach, who sought to know a stable world in the midst of change and transformation of the world, whose guide is the tangible world, and whose end goal is the sensible world by finding the truth that he sought in beauty. In the works of Sohrab Sepehri and the elements taken from nature in his poetry and paintings, due to the lack of representation and the effort to limit the use of raw materials, as well as the transformation of nature, a reasonable world can be achieved, and also considering that the paintings And Sohrab Sepehri's poems portray the principles of the traditional approach to culture and art, emphasizing the importance of preserving and transmitting knowledge and spiritual values through art.

As it was said, religion and mysticism seek to reach a higher and holy truth that is not worldly and does not belong to this world. In the analysis of Sepehri's works, considering the passage from the sensible world to the sensible world by metaphysics, ontology, anthropology, the beauties of existence, and prayer, it can be found that Sepehri's works have a sensible world in a significant way.

References

1. To Bagh Hamsafran (Hoshang Mesichtnia, Sohrab Sepehri, Hossein Kazemi), (2000) , Tehran, Nazar Publishing House. [In Persian]
2. Alizadeh, Nasser and Abbas Baginejad (2010). Intuition, symbol and poetry of Sohrab Sepehari, Bostan Adab magazine, 2 (3), 221-201. [In Persian]
3. Bayat, Masoumeh and Saeed Nematullah (2002). Sohrab came, a conversation with Sohrab's nieces, Parvin Quarterly, (9). [In Persian]
4. Chenaneh, Mahsa and Ashraf Al-Sadat Mousavi Ler (2013). A comparative study of the common foundation of poetic literature and traditional arts in the poems of Khosrow and Shirin and Kakh Ali Qapu, Negre Quarterly, (29). [In Persian]
5. Cutsinger, James S(1997), Advice to the Serious Seeker: Meditations on the Teaching of Frithjof schuon,SUNY Press.
6. Emami Juma, Seyed Mahdi and Zahra Talebi (2011). Tradition and traditionalism from the point of view of Fritioun Schwan and Dr. Seyed Hossein Nasr, Comparative

- Theology, third year, (7), 56-37. [In Persian]
7. Fitzgerald, M. Oren (2010) Frithjof Schuon: Messenger of the Perennial Philosophy, China: World Wisdom.
 8. Golestan, Lily (2000). Sohrab Sepehri: poet and painter, Tehran. Amir Kabir Publications. [In Persian]
 9. Haqati, Seyyed Abbas (2022). Analytical review of "traditional art" from the point of view of Shuan, Rehpoueh Hikmat Hanar Quarterly, 1 (1). [In Persian]
 10. Hosseini, Hassan (1988). Bidel Sepehri and artistic style, Soroush Publishing House, Tehran. [In Persian]
 11. Jalili, Toraj and Fatemeh Ahmadi Bafandeh (2014). Recognizing the sources of sacred art in architecture from the perspective of traditionalists, International Research Conference in Engineering, Science and Technology, second term. [In Persian]
 12. Malekian, Mustafa (2006). Seeri Dar Sepehr Jan, articles and categories in spirituality, Tehran, Negah Masazeh Publications. [In Persian]
 13. Nasr, Seyed Hossein (2014). Art and spirituality, a collection of articles on the wisdom of art, second edition, Tehran, Farhangistan Art Academy publishing. [In Persian]
 14. Nasr, Seyyed Hossein (2013). Art and beauty from Shawan's point of view, art and spirituality, translated and edited by Inshallah Rahmati, Tehran, Farhangistan Honar Publishing House. [In Persian]
 15. Omidzidani, Samin (2011) The study of Eastern mysticism in the image of Sohrab Sepehri's words, Master's thesis, Islamic Azad University, Central Tehran branch. [In Persian]
 16. Pakbaz, Rouyin (2015). Encyclopaedia of Art, Volume 1, Tehran, Contemporary Culture Publishing. [In Persian]
 17. Perry, Barbara (1981) Frithjof Schuon: Scenes of Plains Indian Life, World Wisdom, retrieved from www.frithjofschuon.info/uploads/pdfs/artarticles/2.pdf.
 18. Rahmati, Inshallah (2014). Art and spirituality, a collection of articles on the wisdom of art, second edition, Tehran, Farhangistan Art Academy publishing. [In Persian]
 19. Schuon, Frithjof (1959) Language of the Self, Translated by Margo Pallis and Macleod Matheson, India: Ganesh.
 20. Schuon, Frithjof (1984) Logic and Transcendence, Trans, Peter N. Townsend London: Perennial Books.
 21. Schuon, Frithjof (1985) Christianity/ Islam: Essays On Esoteric Ecumenism. Trans. Gustavo Polit. Bloomington, Ind: World Wisdom Books.
 22. Schuon, Frithjof (1987) Spiritual Perspectives and Human Facts. Trans, P, N, Townsend. London: Perennial Books.
 23. Schuon, Frithjof (1990) Gnosis Divine Wisdom. Trans, G, E, H, Palmer, London: Perennial Books.
 24. Schuon, Frithjof (1991) Roots of Human Condition, Bloomington, Ind: World Wisdom Books.
 25. Schuon, Frithjof (1997) The Eye of the Heart, World Wisdom Books, Indiana University.
 26. Schuon, Frithjof (1998) Understanding Islam, USA: World Wisdom.
 27. Schuon, Frithjof (2007a) Art from the Sacred to the Profane: East and West, Edited by Catherine Schuon, China: World Wisdom.
 28. Schuon, Frithjof (2007b) Spiritual Perspectives and Human Facts, Edited by James S. Cutsinger, Canada: World Wisdom.
 29. Schuon, frithof, (1989) Sophia perennis ; tr.by wstodart; in Nasr ,seyyed hossein(ed) op.it .
 30. Schwan, Fritiov (2008). Spiritual anthropology, translated by Alireza Satsit, information of wisdom and knowledge, (38), 61-59. [In Persian]
 31. Sepehri, Paridekht (2012). Still in my journey: Unpublished poems and notes by Sohrab Sepehri, 9th edition,

- Tehran, Farzan Rooz publishing house. [In Persian]
32. Sepehri, Sohrab, (1981). Eight books, third edition, Tehran: Tahori Library. [In Persian]
33. Tabatabaei, Seyyed Mohammad Hossein (2007). Al-Hikmah has arrived, Imam Khomeini Institute, volume 4, edition 4, Qom. [In Persian]
34. Tahmasabi, Farhad (2009). A parallel look at the life and works of Sadegh Hedayat and Sohrab Sepehari, Persian Language and Literature Quarterly (Dehkhoda), 1 (1), 111-74. [In Persian]
35. Zarqani, Seyed Mahdi (2013). Iran's contemporary poetry perspective, first edition, Tehran, third edition. [In Persian]

انجمن ژئوپلیتیک ایران

فصلنامه جغرافیا (برنامه ریزی منطقه ای)

ویژه نامه، شماره ۲، زمستان ۱۴۰۲

شاپا چاپی: ۶۴۶۲-۲۲۲۸ شاپا الکترونیکی: ۲۱۱۲-۲۷۸۳

Journal Homepage: <https://www.jgeoqeshm.ir/>

مقاله پژوهشی

گذار از عالم محسوس به عالم معقول در هنر از منظر فریتیفوف شوان (مطالعه موردی: اشعار و نقاشی های سهراب سپهری)

مژگان مشعوفی: دانشجوی دکتری پژوهش هنر، دانشکده هنر، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

حسین اردلانی*: دانشیار گروه فلسفه هنر، دانشکده هنر و معماری، واحد همدان، دانشگاه آزاد اسلامی، همدان، ایران.

محمدرضا شریفزاده: استاد گروه پژوهش هنر، دانشکده هنر، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

چکیده	اطلاعات مقاله
<p>فریتیفوف شوان (۱۹۰۷-۱۹۹۸ م) با نام اسلامی شیخ عیسی نورالدین احمد، اندیشمند سوئیسی آلمانی تبار و از مهم ترین چهره های جریان سنت گرایی می باشد. وجهه هنری شوان سرچشمه گرفته از آگاهی و رمزپردازی امرمطلق می باشد. شوان معتقد است که زیبایی، فضای ظاهری یا مادی را شکل می دهد، اما فضیلت، فضای باطنی نفس را می سازد. این مقاله تلاش دارد تا نگاه فلسفی شوان به هنر را از منظر گذار از عالم محسوس به معقول در آثار سهراب سپهری نقاش و شاعر ایرانی بررسی کند و تلاش دارد تا به این پرسش پاسخ دهد که عالم محسوس و عالم معقول به تفسیر شوان در آثار سهراب سپهری چگونه نمود می یابد؟</p> <p>این مقاله از نوع مطالعات بنیادین و نظری می باشد و به لحاظ روش تجزیه و تحلیل داده ها، توصیفی و تحلیلی است؛ درواقع این مقاله تلاش دارد تا نظرات شوان درباره هنر را توصیف کرده، سپس آثار سپهری (شعر و نقاشی) را با تمرکز بر مفهوم گذار از عالم محسوس به معقول در توسل به مابعدالطبیعه، هستی شناسی، انسان شناسی، زیبایی های هستی، و نیایش تحلیل نماید. در این راستا نمونه های انتخابی از اشعار و نقاشی های سپهری بصورت تصادفی انتخاب شده است.</p>	<p>شماره صفحات: ۴۸۵-۴۶۹</p> <p>از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید</p> <p>واژه های کلیدی: شوان، سهراب سپهری، هنر، عالم محسوس، عالم معقول.</p>

استناد: مشعوفی، مژگان؛ اردلانی، حسین؛ شریفزاده، محمدرضا (۱۴۰۲). گذار از عالم محسوس به عالم معقول در هنر از منظر فریتیفوف شوان (مطالعه موردی: اشعار و نقاشی های سهراب سپهری). فصلنامه جغرافیا (برنامه ریزی منطقه ای)، ویژه نامه، شماره ۲، ۴۶۹-۴۸۵

DOI: 10.22034/JGEOQ.2024.203374.2120

* **Corresponding author:** Hossein Ardlani, **Email:** h.ardalani@iauh.ac.ir

Copyright © 2024 The Authors. Published by Qeshm Institute. This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

* نویسنده مسئول: حسین اردلانی پست الکترونیکی: h.ardalani@iauh.ac.ir

مقدمه

مباحث سنت گرایان عمدتاً مباحثی نظری در زمینه‌ی مابعدالطبیعه، اخلاق، انسان، عرفان، دین و هنر است. (رحمتی، ۱۳۹۴: ۴۴) فریتیف شوان یکی از برجسته‌ترین فیلسوفان سنتی نه تنها مابعدالطبیعه دان بلکه هنرمند، شاعر و نقاش هم هست. زیبایی در معنویت بنا بر شرح و توصیف شوان از آن جهت نقشی اساسی ایفا می‌کند که برای فرد ژرف اندیش، زیبایی نه اسباب عیاشی و نقش دنیوی بلکه موجی برای یادآوری عالم معنا به معنای افلاطونی کلمه است. زیبایی امتداد یا انعکاس لایتناهی الهی است و از این جهت سختی دل را نرم می‌کند و موانعی را که سر راه رهایی و رستگاری نفس است را از میان بر می‌دارد (سیدحسین نصر، ۱۳۹۴، مجموعه مقالات در زمینه حکمت هنر ۱).

از ویژگی‌های اساسی و قابل تأمل نقاشی ایرانی، پیوستگی و همراهی با ادبیات است، چنان که در تاریخ ایران زمین کمتر دیوان و کتابی را شاهدیم که حداقل قسمتی از آن تصویر نشده باشد. تعداد بی شماری از این آثار جزو شاهکارهای تصویری نه تنها ایران بلکه جهان هستند. بینش یگانه و ذهنیت مشابه هنرمندان این آثار موجب پیوند درونی و هم خوانی ذاتی ادبیات و نقاشی ایرانی شده است. به این دلیل که نقاش و شاعر هر دو از یک سرچشمه و منبع سیراب گشته‌اند و تفکرات و اندیشه‌های آنها بر هم منطبق بوده و قصد آنان استخراج و انتقال پیامشان بوده است؛ که از این جمله می‌توان به سهراب سپهری اشاره نمود.

"سهراب سپهری از شاعرانی است که آرا و نظریات متفاوتی درباره او و شعرش مطرح شده است. یکی او را از معدود شاعرانی می‌داند که دستگاه منسجم فکری خاص خود را دارد و برای فهمیدن شعر او باید با کلید آن ساختمان فکری آشنا بود. دیگری شعر سپهری را به اعتبار عملکرد ظریف و دامنه دار قوه خیال و نقش آفرینی‌های ذهن و پیچ و تاب‌های زبان به شعر سبک هندی متعلق می‌داند" (حسینی، ۱۳۶۷: ۵۶).

مبانی نظری

سهراب سپهری:

سهراب سپهری متولد ۱۴ مهرماه سال ۱۳۰۷ متوفی به تاریخ ۱ اردیبهشت ماه سال ۱۳۵۹، شاعر، نویسنده و نقاش ایرانی از جمله مهم‌ترین شاعران معاصر ایران است که شعرهایش به زبان‌های مهم دنیا (انگلیسی، فرانسوی، اسپانیایی و ایتالیایی) ترجمه شده است. (سپهری، ۱۳۹۲: ۹) در سال ۱۳۳۴ به ترجمه‌ی اشعار ژاپنی پرداخت " (طهماسبی، ۱۳۸۸: ۴-۵) " اکثر شعرهای او در قالب نیمایی سروده شده است. اشعار او دارای تصویرسازی‌هایی بکر و خلاقانه است. او با دیدگاه انسان‌مدارانه و آموخته‌هایی که از فلسفه ذن فرا گرفته بود به شیوه جدیدی دست یافت که «حجم سبز» شیوه تکامل یافته سبکش محسوب می‌شود. " (بیات و نعمت الله، ۱۳۸۱).

نخستین آبرنگ‌ها و گواش‌های او را می‌توان بازنمایی لحظه‌های تجربه شاعرانه در جهان اشیا دانست. حرکت آزاد و شتابان قلم مو، درهم شدن رنگ ماده، تأکید بر تباین‌های رنگی، و استفاده از عوامل تمرکزدهنده در فضای دوبعدی (مثلاً یک لکه رنگ سرخ به نشانه لاله آتشین)، از جمله مشخصات آثار او در این دوره‌اند و اثرپذیری از نقاشی انتزاعی مکتب پاریس را نشان می‌دهند. با این حال، کوششی آگاهانه برای تلفیق سنت‌های شرقی و غربی، و سعی در دستیابی به شیوه‌ای مستقل و شخصی نیز در این آثار مشهود است. چندی نمی‌گذرد که او با کسب مهارت در طراحی خوش نویسانه، کشف ارزش فضای خالی مثبت در ترکیب بندی، و رنگ‌گزینی محدودتر، گرایشی بارز به زیبایی‌شناسی نقاشی ذن در کارش نشان می‌دهد. تلخیص و تقطیر شکل‌ها، تأکید بر ریتم خط‌ها و لکه‌های بیانگر، توجه به تعادل فضاهای پر و خالی، و کاربست اسلوب رنگ آمیزی رقیق و سیال، از جمله اصولی است که سپهری از آب مرکب‌های خاور دور می‌آموزد. بدین سان او به شیوه‌ای موجز، نیمه انتزاعی و بدیهه‌نگارانه دست می‌یابد که وسیله بیان مناسبی برای مکاشفه‌های شاعرانه‌اش در طبیعت کویری می‌شود. سپهری بعدها هم هر گاه از تجربه ساختاری خسته می‌شود، به این زبان روان مکاشفه‌ای باز می‌گردد و در طرح‌های همواره آن را با توانایی بسیار به کار می‌گیرد. پرده‌های تنه درختان و نقاشی‌های انتزاعی هندسی در مجموع آثار سپهری همان قدر استثنایی و غیرمترقبه به نظر می‌آیند که طبیعت بی‌جان‌ها و مناظر معماری کویری او. سپهری هنرمندی متفکر، جست‌وجوگر و کمال طلب بود. نه از بررسی جریان‌های هنری معاصر غافل می‌شد و نه از تعمق در میراث فرهنگ و هنر شرق؛ بنابراین مسیر تحول نقاشی او سراسر است

بی فراز و نشیب نبود. او میان پیکر‌نمایی و انتزاع مطلق، میان رویکرد حسی به واقعیت و عقلانیت سازماندهی تصویر، در نوسان بود. گاه با خطوط سیال و رنگ‌های خاکی بدیهه‌نگاری می‌کرد و گاه در ترکیب‌بندی‌های خود صور هندسی قاطع و رنگ‌های درخشان به کار می‌برد. با این حال، او تجربیات صوری متنوع را عمدتاً با تأکید بر اصل «خلأ» به هم پیوند می‌داد و جوهر سبک خود را حفظ می‌کرد" (پاکباز، ۱۳۹۵: ۸۲۱-۸۲۲).

فریتیفوف شوان:

فریتیفوف شوان (۱۹۰۷-۱۹۹۸ م) با نام اسلامی شیخ عیسی نورالدین احمد، اندیشمند سوئیسی آلمانی تبار و از معروف‌ترین چهره‌های جریان سنت‌گرایی است (حقایقی، ۱۴۰۱: ۲) "فریتیفوف شوان (۱۹۰۷-۱۹۹۸ م) با نام اسلامی شیخ عیسی نورالدین احمد، اندیشمند سوئیسی آلمانی تبار و از معروف‌ترین چهره‌های جریان سنت‌گرایی است. او به گفته سید حسین نصر، به عنوان مابعدالطبیعه دان، هنرمند و شاعر، از همان آغاز به اهمیت هنر و زیبایی توجه جدی داشته است" (نصر، ۱۳۸۳: ۱۱). بنابراین نظریه‌ها و آراء ایشان در رابطه با هنر و زیبایی‌شناسی بسیار اهمیت دارد؛ چرا که "از وی به همراه کوماراسوامی، گنون و بورکهارت به عنوان پیشگامان جریان سنت‌گرایی یاد می‌شود. با توجه مبانی فکری سنت‌گرایی، بحث از هنر سنتی برای آنان ضروری می‌نماید و از همین رو، کوماراسوامی، بورکهارت و نصر به طور مجزا اثری را به هنر اختصاص داده‌اند. شوان اگرچه اثر مجزایی در این خصوص ندارد، اما تقریباً در همه آثارش فصلی را در باب هنر نگاشته است" (حقایقی، ۱۴۰۱: ۲).

"همسر وی (کاترین شوان) چند سال پس از مرگ او، همه نوشته‌هایش درباره هنر را در قالب کتابی مجزا با عنوان «از هنر قدسی تا هنر ناسوتی» منتشر نمود... شوان شیفته هر آنچه بود که قدسی است و از کودکی به هنر و نقاشی علاقه داشت اما پس از ازدواج با همسرش که نقاش بود، به طور جدی و منظم به نقاشی پرداخت" (Schuon, 2007a.p:7).

باربارا پری در رابطه با شوان می‌گوید: "وجهه هنری شوان سرچشمه گرفته از آگاهی او از رمزپردازی امر مطلق است. او نقاشی‌های شوان را محملی برای حقیقت می‌داند و خاطر نشان می‌کند آثار او، تصویر حقایق برتری است که از طریق نفس خود آنها را زیسته و بیانگر آموزه‌ای متافیزیکی (حکمت خالده) است که در آن، همه نظام‌های دینی و روش‌های معنوی ریشه دارند" (Perry, 1981.p:1-2). او کهن‌الگوهای ذاتی همه اشیاء را می‌دید و بلادرنگ فرم‌ها و فرهنگی که فرم‌ها از آن برآمده‌اند را در می‌یافت" (Fitzgerald, 2010.p:108).

عالم محسوس:

فلاسفه مشهور عوالم را سه تا می‌دانند؛ عالم ماده، عالم مثال و عالم عقل. مراد از عالم ماده همین عالم محسوس است که به آن عالم طبیعت و عالم شهادت نیز گفته می‌شود. در نزد فلاسفه "این عالم در پایین‌ترین مراتب وجود قرار دارد" (نهایه الحکمه، ج ۴: ۱۲۴۱). این عالم را از آن جهت عالم محسوس می‌نامند که "برخی موجودات این عالم یا خودشان محسوس واقع می‌شوند؛ مانند کیفیات محسوسه و یا به وسیله حواس به وجود آنها علم پیدا می‌کنیم." (نهایه الحکمه، ج ۴: ۱۲۴۱).

عالم معقول:

در مقابل عالم محسوس، «جهان معقول» جهانی است که با حواس پنج‌گانه قابل ادراک نباشد. این جهان گاهی -مانند عالم فرشتگان- دارای وجود مستقل بوده و جدای از وجود انسان موجود می‌باشد، و گاهی نیز وجودش وابسته به وجود انسان است؛ مانند امور ذهنی و معلومات، به ویژه معلومات مربوط به امور غیر حسی؛ نظیر دانش فلسفه و ریاضی.

گذر از عالم محسوس به معقول با توسل به مابعدالطبیعه:

شوان متافیزیکی یا مابعدالطبیعه را مترادف با حکمت خالده می‌داند؛ یعنی حقایقی که نه برای هر کسی، بلکه تنها برای «عارفان»^۱، «روحانیان»^۲ یا «حکیمان»^۳ به معنای حقیقی کلمه امکان‌پذیر است و نیز فیلسوفانی از جمله فیثاغورث، افلاطون و تا حد زیادی ارسطو که به معنای حقیقی فیلسوف بودند نیز توانایی دسترسی به این حقایق را داشته‌اند. حقایقی که ذاتی روح انسان‌اند و در

1. Gnostic

2. Pneumatic

3. Theosopher

عین حال، در قلب و در عقل شهودی او پنهان اند و تنها اهل مراقبه و حضور معنوی به آنها دسترسی خواهند داشت. همین امر رمز جهان شمولی حکمت خالده است که بر خلاف فلسفه از سنخ بافته های ساخته و پرداخته ذهن انسان نیست" (Schuon, 1989, p:534). بنابراین، فلسفه استعدادهای ذهنی خاصی را می طلبد، اما گام نهادن در مسیر مابعدالطبیعه که از نظر شوان مترادف با حکمت خالده است، علاوه بر این استعدادها، به صلاحیت اخلاقی و معنوی نیاز دارد و بدون کسب این فضائل دسترسی به حقایق مابعدالطبیعی امکانپذیر نیست، زیرا امری فرا انسانی و غیر مادی است و به ویژگی های بدنی و نفسانی فرد بستگی ندارد؛ برخلاف فلسفه که بدون این فضائل هم می توان کسب کرد زیرا فلسفه مبتنی بر منطق و علمی انسانی و مقید به مقوله های ذهنی است (امامی جمعه و طالبی، ۱۳۹۱: ۱۰-۱۱).

عقل می تواند باعث اتحاد ادراکات انسان شده و موجبات هماهنگی آن را فراهم سازد. در عین حال توانایی انسجام جهان مادی را داشته و توانایی درک نظم را نیز کسب می کند. «عالم طبیعت ضعیف ترین مرتبه وجود است و مرتبه بالاتر از آن، عالم مثال است که شدت وجودی بیشتری دارد و برخی از نقصها و محدودیتهای عالم طبیعت را ندارد. در مرتبه بالاتر، عالم عقول وجود دارد که فعلیت محض است.

گذر از عالم محسوس به معقول از طریق هستی شناسی:

بنا بر هستی شناسی مندرج در جریان سنت گرای، هستی را باید در پیوند با مبدأ واحد متعالی آن در نظر گرفت. با دقت هرچه تمام تر در آثار شوان، به این واقعیت دست می یابیم که عالم هستی دارای منشأ واحدی است. شوان، به عنوان نماینده این جریان به هستی، نگاهی دینی دارد. وی هستی و جهان را دارای هدف می داند که توسط حقیقتی مطلق، خلق شده است؛ حقیقتی که در رأس سلسله مراتب است که کثرات همه از او سرچشمه می گیرند. ایشان تأکید می کنند که "حقیقه الحقایق عالم هستی، تجلی ذات واحد است و کثرت واقع در هستی از منشأ واحد متعالی سرچشمه می گیرد. به عبارت دیگر، صریح ترین بیان ممکن از معرفت عرفانی، تفکیک میان آتما و مایا است" (Schuon, 1997, p:36).

با نگاهی به آثار شوان، می توان دریافت که هر سنتی اصیل و معتبر باشد، باید بر نظریه جامع و مانعی در خصوص ذات مطلق مبتنی باشد (Schuon, 1985, p:87). در غیر این صورت سنت، سنت نخواهد بود و وجود خارجی هم نخواهد داشت. براهینی هست که چه کسی آنها را بفهمد و چه نفهمد، به خودی خود بسنده اند و در حقیقت، ارکان تعلیم مابعدالطبیعی هستند" (Schuon, 1990, p:60). "ایشان بر این تفکر است که هر زمان انسان «نامتناهی» را در زمان و مکان، «مطلق یا واجب الوجود» را در هستی اشیاء، «کمال یا خوبی» را در قابلیت ها و صفات اشیاء، «خود الهی و برین» را در پدیده شگرف نفس مدرک ببیند وجود خدا به اثبات می رسد" (Schuon, 1991, p:55,56). طریق اهل باطن به اشارت نشان دادن است، نه به دلیل اثبات کردن، استدلال آنها از نوع نشانه طریق و یادآوری است؛ زیرا دلیل آن ذات مطلق جز خود وی نتواند بود (۱۹ Cutsinger ۱۹۹۷p).

گذر از عالم محسوس به معقول از طریق انسان شناسی:

از جمله مبانی سنت گرایان، نگاه معنوی به انسان است. ایشان معتقدند "انسان، جوهره الوهی دارد و چنان امکان معنوی در خود دارد که می تواند با امر مطلق، وحدت یابد و حرکت و سیر او را به سوی وحدت مطلق می دانند. تلقی شوان از انسان، این است که خداوند، انسان را از روح واحد آفریده است و این روح، همان معرفت و عشق است. همچنین در انسان اراده ای وجود دارد که هریک از این دو را تداوم می بخشد. خداوند «روح محض» است، تلویحاً بیانگر این است که خداوند در آن واحد، معرفت، عشق و قدرت است. قدرت یا اراده، کارکرد معرفت یا عشق است؛ تداوم هریک از این دو، در گروهی قدرتی متناسب با آنهاست. همچنین است برای انسان: او از روح آفریده شده است. خمیره اش معرفت و عشق -یا آگاهی و احساس- و سپس اراده است." (شوان، ۱۳۸۸: ۴۸).

گذر از عالم محسوس به معقول از طریق توجه به زیبایی های هستی:

شوان معتقد است که زیبایی، فضای ظاهری یا مادی را شکل می دهد، اما فضیلت، فضای باطنی نفس را می سازد: "در زیبایی، انسان به نحوی انفعالی و در ظاهر چیزی را درمی یابد که او خود باید به نحوی فعال و در باطن باشد" (Schuon, 1987, p:30). از این رو، ایشان می افزاید: "فضیلت، زیبایی نفس است، چنانکه زیبایی فضیلت صورت هاست" (Schuon, A. 1984, p:246). شوان زیبایی را وجنات سیمای حق تعالی می داند: "آدمی مرکب است از تفکر، اراده و عشق؛ آدمی می تواند در امور صادق یا

کاذب تفکر کند. می تواند نیکی ها یا بدی ها را اراده کند. می تواند به زیبایی ها یا زشتی ها عشق بورزد. در اینجا باید تأکید کرد که می توان به نیکی ای که زشت است، برای خاطر زیبایی باطنی آن، عشق ورزید. این زیبایی باطنی جاودانه است. حال آنکه زشتی ظاهری سپنجی و زودگذر است" (ملکیان، ۱۳۸۶: ۲۲۹-۲۳۰). نتیجه آنکه، جلوه گاه زیبایی رهایی باطنی، وارستگی، نوعی شکوه لطیفی است که مختص به شهود حقایق معنوی می باشد. بنابراین، مختص به حکمت و حقیقت است (Schuon, A. 1984. p:248).

گذر از عالم محسوس به معقول از طریق نیایش:

شوان نیایش را محل تلاقی زمین و آسمان می داند (Schuon, 1987. p:33). به عبارت دیگر، هرچه که انسان را به خدا متصل نماید، و با او متحد نماید باید بعدی از ابعاد نیایش باشد. ایشان امر نیایش را بدون لطف الهی ناکارآمد دانسته، از این رو می گوید: "بی مدد لطف، آدمی، حتی اگر رگ و ذاتش را از خردمندی سرشته باشند و آکنده از فضیلت باشد، قدم از قدم بر نتواند داشت" (همان، ۸۳). وی هر روش سلوک اصیل و حقیقی را پیشاپیش یک لطف الهی می داند؛ زیرا به واسطه اینکه مأخوذ از وحی است، خود یک موهبت بی منت است (همان، ۱۴۹).

روش پژوهش

تلاش می شود تا گذار از عالم محسوس به عالم معقول به خوانش شوان در آثار نقاشی و شعر سهراب سپهری بررسی و ارائه گردد. این مقاله از نوع مطالعات بنیادین و نظری می باشد و به لحاظ روش تجزیه و تحلیل داده‌ها، توصیفی و تحلیلی است؛ درواقع این رساله تلاش دارد تا نظرات شوان درباره ی هنر را توصیف کرده، همچنین آثار سپهری (شعر و نقاشی) را تحلیل نماید و نمونه‌هایی از آثار سپهری را به صورت تصادفی انتخاب کرده و تحلیل می شود.

این پژوهش به لحاظ جمع آوری اطلاعات کتابخانه‌ای، منابع دست اول، مقالات علمی و معتبر و در حوزه نظری و میدانی می باشد (بازدید از موزه هنرهای زیبا واقع در کاخ سعدآباد و بازدید از آثار نقاشی سهراب سپهری که در مخزن موزه وجود داشته که تا بحال به بازدید عموم در نیامده است، سفر به کاشان و بازدید از محل زندگی سهراب سپهری و خلوتگاه او در محلی به نام شاسوسا و بازدید از موزه آبی واقع در هتل خانه عامری‌ها در کاشان). حال با توجه به اینکه در انجام هر تحقیقی، محقق از روشی برای رسیدن به اهداف خود و یافتن پاسخ سؤالاتش بهره می برد؛ همچنین در این تحقیق، تمامی آثار سهراب سپهری (شعرها و نقاشی ها) مورد مطالعه قرار گرفته است که درواقع جامعه آماری این تحقیق را تشکیل داده است؛ لیکن از این آثار، تنها آن دسته از اشعار و نقاشی هایی مورد بررسی قرار گرفته اند که مصداق گذر از عالم محسوس به عالم معقول از آنها قابل دریافت بوده است؛ که این مقوله نیز با توجه به نظریه فریتیفوف شوان بوده است.

اهداف مقاله

با بررسی اشعار این شاعر بزرگ طبیعت می توان گفت زبان سپهری در بعضی از اشعارش ساده و بی آرایش است و در برخی دیگر با مضامین و مفاهیم عرفانی و فلسفی آمیخته است و فهم شعر او در گرو آشنایی با نمادها، اساطیر و عرفان ملل گوناگون، و دانستن چیستی و چگونگی هستی است. بر این اساس در این پژوهش به بررسی موضوع گذار از عالم محسوس به عالم معقول در نقاشی ها و اشعار ایشان پرداخته شده که این مطالعه با تکیه بر نظریه ی فریتیفوف شوان انجام شده است.

چنان که سهراب سپهری به این منظور از طبیعت پیرامون خود بهره می برد. از این روست که در آثار وی، اعم از شعر و نقاشی، به نوعی شاهد گذار از عالم محسوس به معقول هستیم؛ اما درک دقیق این موضوع، نیازمند بحث و بررسی مفصل تری می باشد که در این پژوهش به کمک نظریه ی فریتیفوف شوان قابل مطالعه است.

پیشینه تحقیق

نخعی و شعبانزاده (۱۳۹۸) در تحقیقی با عنوان بررسی نگاه عرفانی به طبیعت در شعر سهراب سپهری، دو فصلنامه ادیان و عرفان تطبیقی به بررسی نگاه عرفانی به طبیعت در شعر سهراب سپهری پرداخته‌اند. این پژوهش در پی این مهم بود که با روش تحلیلی، به بررسی نگاه عرفانی سهراب سپهری به طبیعت بپردازد.

قاسمی (۱۳۹۸) در مقاله خود با عنوان بن مایه‌های نمادین در شعر سهراب سپهری، مجله مطالعات زبانی بلاغی به بررسی بن مایه‌های نمادین در شعر سهراب سپهری پرداخته است؛ در کنار تشخیص و حس‌آمیزی، نماد، یکی از ویژگی‌های برجسته و مهم لایه بلاغی سبک سهراب سپهری است. این مقاله کوشیده پس از تعریف نماد و بن‌مایه، با روش توصیفی-تحلیلی به بررسی این بن‌مایه‌های نمادین بپردازد و معنای مشخص و دقیق آن‌ها را در شعرهای مختلف، طبق بافت شعر بیان کند.

حیدری و دانیاری (۱۳۹۷) در مقاله خود با عنوان تحلیل اشعار سهراب سپهری از منظر هستی‌شناسی هایدگر، دو فصلنامه زبان و ادبیات فارسی، به بررسی و تحلیل اشعار سهراب سپهری از منظر هستی‌شناسی هایدگر پرداخته‌اند. هدف این پژوهش، تبیین و تحلیل نگاه فیلسوفانه سپهری در باب هستی با روش تحلیلی توصیفی بوده است.

صادقی پور رودسری و همکاران (۱۳۹۷) در مقاله خود با عنوان بازشناخت فضا در اشعار شاعر معاصر سهراب سپهری در سومین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در عمران، معماری و شهرسازی به بازشناخت فضا در اشعار شاعر معاصر «سهراب سپهری» پرداخته‌اند. هدف از این پژوهش، رسیدن به پاسخ این پرسش بوده که چگونه می‌توان با کنکاشی در اشعار سهراب سپهری به عنوان یکی از شاعران تاثیرگذار معاصر در ایران، سخنی انتزاعی و دارای بار نظری را با گزارشی که سخن از روزمرگی‌ها و برخوردار از بار معنوی و عاطفی است، پیوند داد. بنابراین این نوشتار تلاشی جهت تطبیق وجوه مشترک فضای شعر و فضای معماری با رویکرد قیاسی تطبیقی میان مفهوم فضا در ساختار اشعار سهراب سپهری و مفهوم فضا در معماری بوده است.

حق جو و همکاران (۱۳۹۴) در مقاله خود حق جو، سیاوش؛ قبادی یآوری، عاطفه؛ اسکندری، مسعود، ۱۳۹۴، تأثیر زن - بودیسم بر تصویرپردازی‌های سهراب سپهری، مجموعه مقاله‌های دهمین همایش بین‌المللی ترویج زبان و ادب فارسی، دانشگاه محقق اردبیلی به بررسی تأثیر زن - بودیسم بر تصویرپردازی‌های سهراب سپهری پرداخته‌اند؛ آنچه در این تحقیق مورد بررسی قرار گرفته است، تأثیر بینش شخصی سهراب سپهری بر سروده‌های او به لحاظ تصویرپردازی‌های شعری است.

صمدی پور (۱۳۹۳) در مقاله خود با عنوان ویژگی‌های زبانی شعر سهراب سپهری، فصلنامه ادب فارسی به بررسی ویژگی‌های زبانی شعر سهراب سپهری پرداخته است. در این پژوهش، به شیوه توصیفی - تحلیلی، جنبه‌های خاص واژگان و توسعه زبان سهراب سپهری کاویده شده است؛ از جمله بررسی واژگان از دیدگاه نوع و ساختمان با تأکید بر نوآوری و ابداع، انحراف صفت مانند سکوت سبز چمنزار، بررسی واژگان آرکائی، واژه گردانی یا تغییر طبقه دستوری واژه شامل صفت گردانی مانند سیاه پرده توری و اسم گردانی مانند سرپنجه‌های سیم و قیدگردانی مانند با بدنی از همیشه‌های جراحی، بررسی ترکیب‌های ابداعی وصفی و اضافی. در این پژوهش نشان داده شده که سپهری در زمینه واژه‌سازی و در نهایت غنی‌سازی زبان، سهم درخور توجهی دارد. دهقانی (۱۳۹۸) در پایان نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان تطبیق محتوای اجتماعی اشعار و نقاشی‌های سهراب سپهری از منظر آیکونوگرافی، پایان نامه کارشناسی ارشد، موسسه آموزش عالی هنر، شیراز به تطبیق محتوای اجتماعی اشعار و نقاشی‌های سهراب سپهری از منظر آیکونوگرافی پرداخته است. هدف این پژوهش، بررسی و تطبیق محتوای اجتماعی اشعار و نقاشی‌های سهراب سپهری و همچنین بررسی آثار یادشده از منظر آیکونوگرافی برای تحلیل زیر لایه‌های آن با این چهارچوب برای اولین بار بوده است.

کیانی شاهوندی (۱۳۹۶) در پایان نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان تأثیر تفکر تائوئیسم بر اشعار و نقاشی‌های سهراب سپهری، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه سیستان و بلوچستان به بررسی تأثیر تفکر تائوئیسم بر اشعار و نقاشی‌های سهراب سپهری پرداخته است. در این پایان نامه سعی شده به چگونگی تأثیر اندیشه‌های عرفانی لائوتزو بر جهان‌بینی سپهری پرداخته شود. حقیقت وجود در نظر سپهری ذات اقدس و متعالی، و در منظر پیروان تائوئیسم، جلوه‌ای از تائو است.

رئیس‌الساداتی (۱۳۹۳) در پایان نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان تحلیل نشانه‌شناسی نقاشی‌های سهراب سپهری، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علم و فرهنگ به بررسی و تحلیل نشانه‌شناسی نقاشی‌های سهراب سپهری پرداخته است. محور اصلی

این پژوهش بررسی اندیشه های سهراب سپهری و همچنین نشانه شناسی عناصر غالب در نقاشی های او مبتنی بر هر دو مکتب سوسوری و پیرسی می باشد.

یافته های تحقیق

گذار از عالم محسوس به عالم معقول از منظر اندیشه شوان درباره آثار سهراب سپهری: گذر با توسل به مفهوم مابعدالطبیعه:

عالم معقول دریافت کننده حقایق ذاتی جهان نزد انسان است و در این مسیر هرچه بیشتر انسان از ظواهر و محسوسات فاصله می گیرد. با مراقبه به دست می آید و می توان گفت عقل شهودی دریافت کننده آن است. برای نائل آمدن به این مرحله از شهود با مراقبه انسان می تواند از امر مادی فاصله بگیرد و به نوعی با یک عالم فرانسائی مواجه شود. "در هر چیزی که قابل مشاهده و احساس است، امری غیرعادی و نامکرر وجود دارد که عادت و اعتیادات ذهنی انسان، مانع از درک آنهاست" (جلیلی، ۱۳۸۷: ۲۶۸) در نقاشی های سپهری مرتبه مراقبه نزد هنرمند به خوبی درک می شود. درختان سپهری همچون نگارگری دارای عالمی مثالی است (در هیچ جنگلی آن درختان با آن آرایش کنارهم وجود ندارد). (تصویر ۱ و ۲) حتی می توان به لکه قرمز در نقاشی از طبیعت او نیز اشاره داشت. (تصویر ۳ و ۴). "در شعر سهراب سپهری مواجهه با طبیعت و انعکاس شرایط محیطی کاملاً متفاوت با آن چیزی است که در شعر دیگر شاعران مشاهده می کنیم. گویی او خواننده را در شعرش میهمان اقلیم ناشناخته ای می کند؛ اقلیمی غیرقابل دسترس، مگر برای کسی که آن را تجربه کرده باشد" (زرقانی، ۱۳۸۳: ۵۷۴). از نمونه های اشعار او نیز می توان به شعر شاسوسا اشاره داشت. (کنار مشتی خاک در دوردست خودم تنها نشسته ام - نوسان ها خاک شد و ...) (سپهری، ۱۳۸۰: ۱۳۹-۱۳۶) در اینجا شاعر دوردستی از مشتی خاک (محسوس) را به خود درونی (معقول) ارتباط می دهد. و نیروی طبیعت را که اشاره به یگانی جهان دارد را به نوسان های خاک (محسوس) مرتبط می دارد.

گذر با توسل به مفهوم هستی شناسی:

عالم محسوس از عوالم ابتدایی و آغازین در سلوک انسانی است. گذار از این عالم به عالم معقول با تمرکز بر مفهوم هستی شناسی نشانگر وجود عالمی واحد با خالق یگانه است. از منظر شوان هستی با درک و پذیرش این مبداء واحد معنا می یابد. این تجلی ذات واحد می باشد که در تکثرات خود نمایان می شود. در نتیجه هنرمند می بایست متمرکز بر مفهوم یگانگی عالم و وحدت آن باشد. نقاشی های سپهری به خوبی این وحدت را در عناصر بصری، انتخاب رنگ و ترکیب بندی برای مخاطب نشان می دهد. ترکیب هایی وحدت دار، پالت رنگی به هم پیوسته و بافت هایی که سخن از عالمی نامحسوس دارد نشان از فهم و ارائه این گذار از عالم معقول به محسوس با تمرکز بر مفهوم هستی شناسی را در خود ارائه می دهد. در اشعار سپهری نیز این مهم دیده می شود. در شعر خود با عنوان آب می آورد " (آب را گل نکنیم، ... شاید این آب روان می رود پای سپیدار تا فرو شوید اندوه دلی ...) " (سپهری، ۱۳۶۰: ۳۴۶) هستی آب به امری غیر مادی اشاره دارد. آب برای انسانیت و به از بین بردن اندوه دلی اشاره دارد. در اینجا سپهری کارکرد زمینی برای آب ارائه نمی دهد. بلکه به هستی انسان اشاره دارد. سپهری "جریانی نامتعارف را پدید آورده که مسیری از آشنایی زدایی معنایی، زبانی، تصویری و سمبولیک را می پیماید. این جریان، معلول وابستگی سپهری به ذهنیت و جهان بینی است که وی تحت تربیت عرفانی خویش، بدان رسیده است" (علیزاده و باقی نژاد، ۱۳۸۹: ۴).

گذر با توسل به مفهوم انسان شناسی:

نگاه معنوی به انسان نزد شوان از اهمیت والایی برخوردار است. با گذر از عالم ماده و عالم محسوس به خمیرمایه انسان که همانا معرفت و عشق است دست می یابیم. در اندیشه حکمی سیر صعودی انسان را بواسطه تقیه کردن به وحدت واحد می رساند. این مفهوم را می توان در آثار سپهری دریافت. نقاشی های سپهری مملو از مفهوم عشق به طبیعت است. عاشقانه، عارفانه های سهراب، همچون کلیت دستگاه اندیشگی - عاطفی اش، منحصر به اوست و چیرگی بینش عارفانه و نگرش طبیعت گرایانه، گونه ای ذهنیت غنایی بر فضای شعر سهراب پراکنده است که بر مبنای آن، عشق نه رابطه خصوصی و فردی شاعر با انسان دیگر، که

عشق به معشوق / زن در مرحله میانی رسیدن به آن مطلق و یاریگر و راهنمای آن اتصال است. شعر عاشقانه - عارفانه سهراب با غزل های عارفانه کلاسیک و اساساً با دیدگاه عرفانی کلاسیک نیز تفاوت دارد، که این بیشتر به دلیل نگاه خاص و خاستگاه عاطفی - حسی و دستگاه اندیشگی متفاوت سهراب از سیستم تفکری عرفان کلاسیک و زیبایی شناسی خاص اوست " (امیدزادنی، ۱۳۹۰: ۱۸-۱۹). با اینکه ترکیب بندی های سپهری ریشه در ترکیب های معاصر و نو دارد اما مضامین او کماکان طبع، عشق به طبیعت و فضای روستایی است. (گل، درخت، کاهگل، خانه های روستایی و ...) سادگی و بی آلاچی و به اختصار سخن راندن در نقاشی ها و طراحی های سپهری مشهود است. (تصویر ۵و۶).

نقاشی های سپهری از اشعار او جدا نیستند. درست همین مضامین -عشق به طبیعت- در اشعار سپهری دیده می شود. در انتهای شعر آب آمده "بی گمان پای چپرهاشان جای پپی خداست - مهتاب آنجا می کند روشن پهنای کلام - بی گمان در دل بالا دست، چینه ها کوتاه است - مردمش می دانند که شقایق چه گلی است - بی گمان آنجا آبی، آبی است." (سپهری، ۱۳۶۰: ۳۴۷) اشاره به جای پای خدا و درک مردم از گل شقایق مفهیمی انسان شناسانه است. این درست همان گذار از عالم محسوس به عالم معقول از منظر شوان می باشد. در واقع در بیان مفهوم هنر سنتی در شعر می توان گفت "ادبیات عرصه ای بس مهم برای درک ارتباط میان هنر و معنویت فراهم می کند. شعر با زبان بشری سروکار دارد که همان اصول هماهنگی و ریتم حاکم بر عالم هستی را بدان شکل می دهند. طبق آموزه های سنتی، حقیقت درونی جهان که با چشم دل و شهود عقلی قابل رویت است بر پایه نوعی هماهنگی بنا شده و این هماهنگی در جهان و زبان کلمات نیز تجلی یافته است که خود مظهر جان انسان و جهان است" (چنانچه و موسوی لر، ۱۳۹۳: ۴).

گذر با توسل به مفهوم زیبایی های هستی:

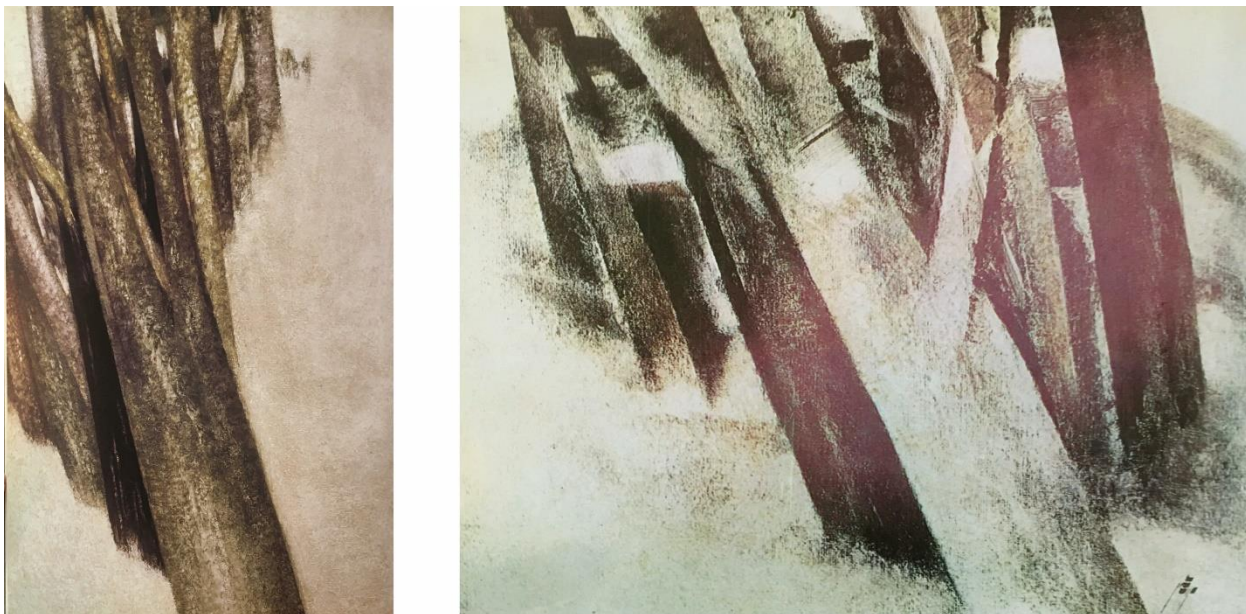
با توجه به اندیشه شوان زیبایی به حس ظاهری و فضیلت به حس درونی مرتبط می باشد. فضیلت با صورت ها در ارتباط است. برتری فضیلت منجر می شود که چیزهای فضیلت مند اما نازیبا نیز اهمیت و ارزش یابند. با این توصیف از اندیشه شوان به سراغ تحلیلی بر آثار سپهری می رویم. هرچند نقاشی ها و اشعار سپهری برای مخاطبان خود زیبا هستند اما منافاتی با فضیلت مندی آن ندارد. نقاشی از درختان (تصویر ۲و۱)، روستاها (تصویر ۵و۶)، و حتی آثار آبستره هندسی (تصویر ۸و۷)، دارای ترکیب بندی های محاسبه شده، ترکیب رنگی مناسب، ضرب قلمو های مناسب در تابلوهای درختان و روستاها و بافت منحصر به فرد در تابلو درختان از منظر نقد فرمالیستی زیبایی را از آن خود کرده است.

در اشعار سپهری زیبایی به حد کمال می رسد. او احساسات درونی انسان را به مضامین طبیعت متصل می کند و برای لحظاتی انسان را بخشی از عالم هستی می پندارد. به نوعی انسان جزء کوچکی از این جهان است و نه صاحب و قائم بر این جهان. در شعری از سهراب با عنوان *صدای پای آب می خوانیم*؛ "شاعری دیدم هنگام خطاب به گل سوسن می گفت: شما." (سپهری، ۱۳۶۰: ۲۷۸) و یا در شعری دیگر با عنوان *غربت آمده*: "یاد من باشد کاری نکنم که به قانون زمین بر بخورد." (همان: ۳۵۴) و در بخشی از شعری با عنوان *صدای پای آب آمده*: "بد نگوییم به مهتاب اگر تب داریم" (همان: ۲۹۵) و در دیگری شعری از *گلستانه آمده*: "تا شقایق هست، زندگی باید کرد." (همان: ۳۵۰).

گذر با توسل به مفهوم نیایش:

نیایش از الطاف الهی می باشد. بدون عنایت خداوند نیایشی در کار نخواهد بود. شوان معتقد است خردمندی با ارتباط با خداوند می تواند رابطه مستقیم نداشته باشد. هنرمند نیز زمانی اثر هنری ارائه می دهد که از الطاف الهی برخوردار باشد. "با وجود چنین شرطی، آفرینش اثر هنری وابسته به شهود هنرمند خواهد بود" (Schuon, 1959.p:109) پس هنرمند می بایست از سلوکی معنوی برخوردار باشد. و با عبادت ارتباط بین خود و خدا را برقرار سازد. شوان معتقد است که "هنر سنتی توسط افرادی خلق می شود که هنگام آفرینش هنری به اعمال عبادی مانند روزه و دعا و نماز می پردازند" (Schuon, 2007b.p:35) می کند که "هنر قدسی صورت شنیدنی و دیدنی وحی است و فرم هنر باید بیان مناسبی از محتوای وحی بوده، نمی تواند در تضاد با آن باشد و تبدیل به چیزی شود که بیان کننده تصمیمات دل بخواهی و امور فردی هنرمند و یا جهل و هیجان او باشد" (Schuon, 1998.p:161-162) هنر و هنرهای سنتی می کوشد هستی را تکمیل کند و به عالم تعلق دارد.

سخت می توان در مورد رابطه هنرمندی با خدا و یا حجم و نوع عبادت او و بازتاب آن در آثارش سخن گفت. اما از اشعار و نقاشی های بجای مانده از سپهری می توان دریافت که رابطه ای عمیق میان سپهری و نگاه عرفانی او با صاحب عالم برقرار است. چراکه توجه او به طبیعت و مصداق های آفرینش وجود دارد. انعکاس این باور در آثار او مشهود است. استفاده و حضور عناصر طبیعت به دور از زندگی شهری (تصویر ۳ و ۴) به خوبی شاهدهی بر این مدعاست. در شعر خود با عنوان *صدای پای آب سپهری می آورد*: "من نمی دانم که چرا می گویند اسب حیوان نجیبی است کبوتر زیباست؟ و چرا در قفس هیچ کسی کرکس نیست؟ - گل شبدر چه کم از لاله قرمز دارد. (سپهری، ۱۳۶۰: ۲۹۱)" سپهری به همین واسطه با مخاطبان خود، ارتباط حسی و باطنی ایجاد می کند و آنها را در پرتو اشراق و شهودی که خود بدان دست یافته، قرار می دهد" (علیزاده و باقی نژاد، ۱۳۸۹: ۵).

شکل ۱. راست: عنوان نامعلوم، ۱۳۴۸، رنگ روغن روی بوم، ۴۰/۵ در ۵۱ سانتیمتر.

شکل ۲. چپ: تنه های اریب، حدود ۱۳۵۰، رنگ روغن روی بوم، ۱۲۰ در ۸۰ سانتیمتر، موزه هنرهای معاصر تهران.

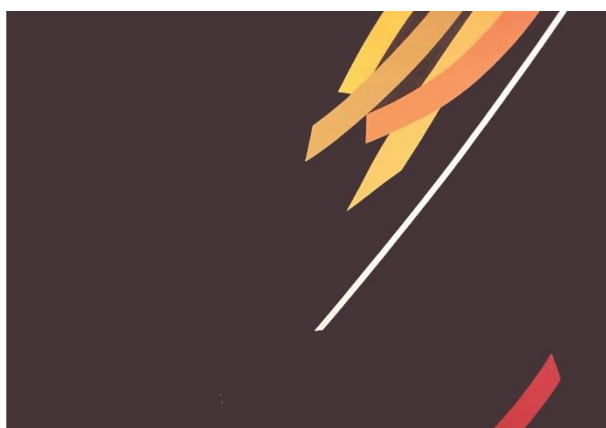
شکل ۳. راست: گلدان و پنجره، میانه دهه ۱۳۵۰، گواش روی کاغذ، ۲۴ در ۳۳/۵ سانتیمتر، از مجموعه خانم و آقای کازرونی.

شکل ۴. چپ: سرخ تپنده، حدود ۱۳۴۲، ۳۴ در ۴۹ سانتیمتر، از مجموعه خانم لیلی گلستان.

شکل ۵. راست: آبدی، ۱۳۵۷، آبرنگ روی کاغذ، ۳۵/۵ در ۲۵/۵ سانتیمتر، از مجموعه خانواده سپهری.

شکل ۶. چپ: عنوان نامعلوم، ۱۳۵۶، رنگ روغن روی بوم، ۹۶ در ۱۲۹ سانتیمتر.

شکل ۷. راست: کششهای مورب، حدود ۱۳۴۹، اکریلیک روی بوم، ۱۳۰ در ۹۷ سانتیمتر، موزه هنرهای معاصر تهران

شکل ۸. چپ: عنوان نامعلوم، ۱۳۴۹، اکریلیک روی بوم، سایز اثر نامعلوم.

نتیجه‌گیری

شوان مابعدالطبیعه دان، نقاش و شاعر با رویکرد سنتی بوده که در میان تغییر و دگرگونی عالم دنبال شناخت جهانی ثابت بوده که راهنمایش عالم محسوس باشد و انتهای مقصدش جهان معقول از طریق یافتن حقیقت که آن را در زیبایی می‌جسته است. در آثار سهراب سپهری و المان‌های برگرفته از طبیعت در شعر و نقاشی‌های او نیز با توجه به عدم بازنمایی و تلاش برای محدودیت در استفاده از مواد اولیه و همچنین استحاله طبیعت می‌توان به عالم معقول دست یافت و همینطور با توجه به اینکه نقاشی‌ها و اشعار سهراب سپهری اصول رویکرد سنتی به فرهنگ و هنر را به تصویر می‌کشاند بر اهمیت حفظ و انتقال دانش و ارزش‌های روحانی از طریق هنر تأکید دارد.

همان‌طور که گفته شد مذهب و عرفان در پی رسیدن به حقیقتی برتر و قدسی هستند که دنیوی نیست و به این جهان تعلق ندارند. در تحلیل آثار سپهری با توجه به گذر از عالم محسوس به عالم معقول با توسط به مابعدالطبیعه، هستی‌شناسی، انسان‌شناسی، زیبایی‌های هستی، و نیایش می‌توان دریافت که بصورت قابل توجهی آثار سپهری حائز عالم معقول می‌باشد.

منابع

۱. به باغ همسفران (هوشنگ پزشک نیا، سهراب سپهری، حسین کاظمی) (۱۳۷۹). تهران چاپ و نشر نظر.
۲. امامی جمعه، سیدمهدی و زهرا طالبی (۱۳۹۱). سنت و سنت‌گرایی از دیدگاه فریتویف شوان و دکتر سید حسین نصر، الهیات تطبیقی، سال سوم، (۷)، ۵۶-۳۷.

۳. امیدزدانی، ثمین (۱۳۹۰) بررسی عرفان شرقی در تصویر کلام سهراب سپهری، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی.
۴. بیات، معصومه و سعید نعمت‌الله (۱۳۸۱). سهراب آمد، گفتگو با خواهرزاده‌های سهراب، فصلنامه پروین، (۹).
۵. پاکباز، رویین (۱۳۹۵). دایرةالمعارف هنر، جلد ۱، تهران، نشر فرهنگ معاصر.
۶. جلیلی، تورج و فاطمه احمدی بافنده (۱۳۹۴). بازشناسی سرچشمه های هنر مقدس در معماری از منظر سنت گرایان، کنفرانس بین المللی پژوهش در مهندسی، علوم و تکنولوژی، دوره دوم.
۷. چنانه، مهسا و اشرف السادات موسوی لر (۱۳۹۳). بررسی تطبیقی بنیان مشترک ادبیات منظوم و هنرهای سنتی در اشعار خسرو و شیرین و کاخ عالی قاپو، فصلنامه نگره، (۲۹).
۸. حسینی، حسن (۱۳۶۷). بیدل سپهری و سبک هنری، انتشارات سروش، تهران.
۹. حقایقی، سیدعباس (۱۴۰۱). بازخوانی تحلیلی «هنر سنتی» از دیدگاه شوان، فصلنامه رهپویه حکمت هنر، ۱ (۱).
۱۰. رحمتی، انشاله (۱۳۹۴). هنر و معنویت، مجموعه مقالاتی در زمینه حکمت هنر، چاپ دوم، تهران، نشر فرهنگستان هنر.
۱۱. زرقانی، سیدمهدی (۱۳۸۳). چشم انداز شعر معاصر ایران، چاپ اول، تهران، نشر ثالث.
۱۲. سپهری، پردیخت (۱۳۹۲). هنوز در سفرم: شعرها و یادداشت های منتشر نشده از سهراب سپهری، چاپ نهم، تهران، موسسه نشر فرزانه روز.
۱۳. سپهری، سهراب، (۱۳۶۰). هشت کتاب، چاپ سوم، تهران: کتابخانه طهوری.
۱۴. شوان، فریتيوف (۱۳۸۸). انسان شناسی معنوی، ترجمه علیرضا رضایت، اطلاعات حکمت و معرفت، (۳۸)، ۶۱-۵۹.
۱۵. طباطبایی، سیدمحمدحسین (۱۳۸۷). نهایت‌ه الحکمه آمده، موسسه امام خمینی، جلد ۴، چاپ ۴، قم.
۱۶. طهماسبی، فرهاد (۱۳۸۸). نگاهی موازی به زندگی و آثار صادق هدایت و سهراب سپهری، فصلنامه تخصصی زبان و ادبیات فارسی (دهخدا)، ۱ (۱)، ۱۱۱-۷۴.
۱۷. علیزاده، ناصر و عباس باقی نژاد (۱۳۸۹). شهود، نماد و شعر سهراب سپهری، مجله بوستان ادب، ۲ (۳)، ۲۲۱-۲۰۱.
۱۸. گلستان، لیلی (۱۳۷۹). سهراب سپهری: شاعر و نقاش، تهران. انتشارات امیرکبیر.
۱۹. ملکیان، مصطفی (۱۳۸۶). سیری در سپهر جان مقالات و مقولاتی در معنویت، تهران، انتشارات نگاه معاصر.
۲۰. نصر، سیدحسین (۱۳۸۳). هنر و زیبایی از دیدگاه شوان، هنر و معنویت، ترجمه و تدوین انشاءالله رحمتی، تهران، انتشارات فرهنگستان هنر.
۲۱. نصر، سیدحسین (۱۳۹۴). هنر و معنویت، مجموعه مقالاتی در زمینه حکمت هنر، چاپ دوم، تهران، نشر فرهنگستان هنر.

22. Cutsinger, J. S. (1997c). Advice to the Serious Seeker: Meditations on the Teaching of Frithjof schuon, SUNY Press.
23. Fitzgerald, M. O. (2010). Frithjof Schuon: Messenger of the Perennial Philosophy, China: World Wisdom.
24. Perry, B. (1981). Frithjof Schuon: Scenes of Plains Indian Life, World Wisdom, retrieved from www.frithjofschuon.info/uploads/pdfs/artarticles/2.pdf.
25. Schuon, F. (1959). Language of the Self, Translated by Margo Pallis and Macleod Matheson, India: Ganesh.
26. Schuon, F. (1984). Logic and Transcendence, Trans, Peter N. Townsend London: Perennial Books.
27. Schuon, F. (1985). Christianity/ Islam: Essays On Esoteric Ecumenism. Trans. Gustavo Polit. Bloomington, Ind: World Wisdom Books.
28. Schuon, F. (1987). Spiritual Perspectives and Human Facts. Trans, P, N, Townsend. London: Perennial Books.
29. Schuon, F. (1990). Gnosis Divine Wisdom. Trans, G, E, H, Palmer, London: Perennial Books.
30. Schuon, F. (1991). Roots of Human Condition, Bloomington, Ind: World Wisdom Books.
31. Schuon, F. (1997). The Eye of the Heart, World Wisdom Books, Indiana University.
32. Schuon, F. (1998). Understanding Islam, USA: World Wisdom.

33. Schuon, F. (2007a). Art from the Sacred to the Profane: East and West, Edited by Catherine Schuon, China: World Wisdom.
34. Schuon, F. (2007b). Spiritual Perspectives and Human Facts, Edited by James S. Cutsinger, Canada: World Wisdom.
35. Schuon, f. (1989). Sophia perennis ; tr.by wstodart; in Nasr ,seyyed hossein(ed) op.it .